

Неофит Рильский

Болгарская грамматика

**Москва
«Книга по Требованию»**

УДК 93
ББК 63.3
Н52

Н52 **Неофит Рильский**
Болгарская грамматика / Неофит Рильский – М.: Книга по Требованию, 2021. –
196 с.

ISBN 978-5-518-10406-8

ISBN 978-5-518-10406-8

© Издание на русском языке, оформление
«YOYO Media», 2021

© Издание на русском языке, оцифровка,
«Книга по Требованию», 2021

Эта книга является репринтом оригинала, который мы создали специально для Вас, используя запатентованные технологии производства репринтных книг и печати по требованию.

Сначала мы отсканировали каждую страницу оригинала этой редкой книги на профессиональном оборудовании. Затем с помощью специально разработанных программ мы произвели очистку изображения от пятен, клякс, перегибов и попытались отбелить и выровнять каждую страницу книги. К сожалению, некоторые страницы нельзя вернуть в изначальное состояние, и если их было трудно читать в оригинале, то даже при цифровой реставрации их невозможно улучшить.

Разумеется, автоматизированная программная обработка репринтных книг – не самое лучшее решение для восстановления текста в его первоизданном виде, однако, наша цель – вернуть читателю точную копию книги, которой может быть несколько веков.

Поэтому мы предупреждаем о возможных погрешностях восстановленного репринтного издания. В издании могут отсутствовать одна или несколько страниц текста, могут встретиться невыводимые пятна и кляксы, надписи на полях или подчеркивания в тексте, нечитаемые фрагменты текста или загибы страниц. Покупать или не покупать подобные издания – решать Вам, мы же делаем все возможное, чтобы редкие и ценные книги, еще недавно утраченные и несправедливо забытые, вновь стали доступными для всех читателей.

Серия Книжный Ренессанс

www.samizday.ru/reprint

издъватъ отъ челоуѣцѣте, но и сами неразблѣватъ нищо отъ ниѣхъ. За тѣ кѣ начинаете начало то отъ дѣкато трѣвѣва, и каквѣто- трѣвѣва. а не зафащате дѣло то, споретъ посадища та отъ дѣкато не трѣвѣва. Бѣ сте извѣстни добрѣ, защѣ токмо едни книги прекедени на Бѣгарскіятъ ѣзыкъ, не припѣватъ нищо основа на наши те единоплеменни безъ оучени, и за тѣ составлявате първо главно то средство, то есть оучилището, и предстаѣвате за сочинѣніе то, прекедѣніе то, и напечатаніе то на-оучилищны те книги, за да се коведѣ оучѣніе то порядочно и кз наше то отечество, и да вѣде основателно. Защѣто кой ѣ видѣлъ некаде да се работи коѣ было художество безъ потребни те и прилични те мѣ орѣдѣа; или мѣже кобачо безъ чѣкз и безъ накована да искокѣ и да направи нещо, коѣто ѣ нан прѣсто тѣлесно художество трѣвѣва да се работи сз потребни те и прилични те мѣ орѣдѣа; дѣка се ѣ видѣло оучилище безъ оучилищни те кз него книги; и мѣжели да се наречѣ оучилище онова, кз коѣто се не предава понѣ грамматиѣско оучѣніе, ако вѣ дрѣги поковыски надки; познали са отъ части и наши те единоплеменни тѣа погрѣшность, сѣрѣчь, защѣ са потребни и

оучилищата та рѣкно коѣкото ѿ цѣрквите те. (Но ако вы рѣкаж некой ѿ помнога не вы погрѣшнѣхъ зашто богомоѣство то може въ нѣжда ѿ на поляна та, ѿ въ пѣстына та, ѿ въ къщата ѿ на всѣко дрѹго мѣсто, да се соверши, каккото цю се говори, на всѣкомъ мѣстѣ бладычество его, но оученіе то не може да се оучи на поляна, нити въ гора, нито въ пѣстына, но токмо въ оучилището), ѿ направиха се довано оучилища по Болгаріа та, но още не могатъ сиромѣсти те да познаѣтъ, ако ѿ да глѣдатъ дованы примѣры отъ дрѹгите народы, зашто псалтире те ѿ часослѣки те не сѣ школски книги, но цѣрковны, ѿ оустановлены сѣ за богомоѣство въ цѣрквите те, а не за оученіе во оучилищата та, ѿ не могатъ ѿ сами още да се оусѣтатъ. За кой конецъ праватъ тѣмъ оучилища съ толко големи ѿжданеніѣ. ѿ зашто на оучилището не ѣ намѣреніе то да ѣ мѣчилище да мѣчи малолѣтны ѿ мѣлкій бѣзрастъ дѣтскій, но да ѿмъ подаде ръководство ко истинно то просвѣщеніе, за да познаѣтъ ѿ себе, ѿ бога ѿ хрїстїански те ѿ челоѣчески те дѣлности, ѿ да могатъ да проѣмѣватъ по време ѿ тѣмъ недоконѣтны свѣщенны книги, съ кой то се мѣчатъ (ѿмъ по добре

да речемъ мѣчатъ ги оучители те и роди-
тели те) безъ никаква полза като едни па-
пагани въ маадватъ си и недозрѣватъ въз-
растъ. Таа истина, говоримъ, познали сте
въ; и за това настоявате да се напечататъ
първо оучилищни те книги, съ кой то могатъ
да се проскѣтатъ и предуготватъ наши те
единоплеменни и за други що се касатъ до
пракослабна та наша кѣра, и до христіански
те должности, и до други потребни въ че-
ловѣческіатъ животъ знаніа. Того ради (за-
щото починате мудро и основателно дѣло
то) ще да остане ваше то име безсмертно
въ Болгарско то потомство. А велегласны те
похвалы, благодарности благословеніа, и про-
щаваніа що ще да пріймате отъ нѣжното
наше юношество, ще да бъде повѣдѣніе и на
други любовородни да посѣдватъ вашіатъ
добръ и богоугоденъ примѣръ, и да благо-
дѣтелствуватъ и оны на свой те единопле-
менни, кой съ каккото е възможно. Прии-
мите прочее тихимъ окомъ и благосклон-
нымъ сердцемъ сей малый мой трудъ по ва-
шемъ благому желанію, когò то сочинихъ съ
ваше то предстоаніе, и приносимъ го вамъ
и на сички те наши любезни единоплемен-
ни Болгари, да се не осѣдимъ съ лѣни-

вматъ Бѣангеаскій ѡнъ рѣкъ, щото ѣ
закопавъ талантъ господина своего въ зѣ-
маю. Кѡй то ѡ желѣмъ вѣмъ кѣкаго бла-
гополучїа ѡ доагодѣнствїа, превѣкаю съ
почитанїемъ.

Вашего почитаемаго ми благородїа.

Оусерднѣйшїи доврожелатель.

Въ Бѣкорѣщъ
10. Септембр. 1834.

Гочинитель.

ФІЛОЛОГІЧЕСКО

ПРЕДВЪДОМЛЕНІЕ

За Славеннобългарската Грамматика.

Честолюбіе то е една голема добродѣтель за единъ народъ, и особено за всякаго человека, защото от него се придобиватъ всякакви добри вещи. И понеже това честолюбіе начало е да произникне въ настоящій вѣкъ и въ наше то прелюбезно отечество, като некой сладковонный кринъ отъ тернія и оудолія, и показваше какво ще процвети прочее цветъ благовоненъ между сичките почти наши соотечественници, които са започели да отгришатъ доагвременный сонъ на невежество то и помраченіе то отъ своите очи, и да оусвоаватъ потребни те средства за истинно то просвѣщеніе, защото спѣшатъ до вообразатъ безобразіе то на - Българскія ѱзыкъ, да бы могли по времени да се наслаждаватъ и на-

пѣватъ сладки и не мѣтны вѣды ѡтъ скои-
те, а нѣ ѡтъ чужди те истѡчницы, какѣто,
са практили до сегашно то вѣреме. За то и лю-
бородни те предстоѡтели не ѡтлаѓатъ вѣреме да
коспрѣиматъ най прилични те и потребни те
за това дѣло средства, чрезъ които може да
се ѡждае и постигне желаемый конецъ, и да
се оумножи похвално то честолюбѣе и кз ѡны-
мъ Български души, които до днешенъ день
не са мѣ знаали ни ѣмето. Они, говоримъ,
прибѣжатъ да се преведѡтъ доболны книги
потрѣбны на матерниатъ нашъ ѣзыкъ, чрезъ
които може да се распространи оученіе то кз
сичко то наше ѡтѣчество, но сички те тѣмъ кни-
ги и превѡди, трѣвѣва да се оутверждаватъ
и ѡсновѣватъ на нѣкое добро ѡснованіе. То-
го ради за да вѣде това дѣло добро и ѡ-
снователно, трѣвѣва да се започне какѣ то
трѣвѣва, и ѡтъ дѣто трѣвѣва. Вѣскому ѣ
прѣче ѣзкѣство, защо пишемый ѣзыкъ ѣма
свое то ѡснованіе на грамматически те правнаа.
И понѣже никой ѣзыкъ не може да прѣимъ
свое то благообразіе и исправленіе иначе, раз-
кѣ ако се не подложѣ подъ грамматически пра-
вила, того ради, като най пѣждна вещь, по-
трѣбна ѣ ѡтъ сичко най пѣрво една грамма-
тика на нашиятъ матерній и природный ѣ-

зыкъ да бы списуваах секой, кой какво е въз-
 мѡженъ, на своѣятъ ѣзыкъ по прѣкилата на-
 една ѡбща, а не полѣтна граммати́ка, ѡтъ
 коѣто не произхо́ди дрѣго нищо, то́кмо без-
 полѣзное крѣпѡваніе (порица́ніе). Я́кно е про-
 чее всѣкомъ, защо е потрі́вна една ѡбща грам-
 мати́ка за сѣчка та Болга́рія, по коѣто трѣвѣ-
 ва сѣчки да послѣдѣватъ своѣте списа́нія, а
 не секой да писѣва по своѣто полѣтно про-
 изноше́ніе безъ никакво ѡснованіе и доказа-
 телство, и своѣто то́кмо полѣтно нарѣчіе
 да защища́ва и да оублажа́ва, а чѣждо то,
 лошо или добро безъ разбо́ръ да оуко́рка
 и оуничтожа́ва. Но то́ка дѣло не е дѣло
 на-ѣдинъ чело́вѣкъ, но на мнозина, защо то
 секой самъ, или по своѣто бестѣвенно само-
 любіе не ѡщутѣтелно влекѡмъ и прецѣлемъ, и-
 ли самолюбнѣлемъ взима́мъ, или неразѣднимъ
 къ полѣтному ѡтѣчеству своѣмъ любленіемъ
 и предпочтѣніемъ преклонѣемъ, или за неке-
 жество на-различни те ко всѣкомъ страна (дер-
 заю рещи и ко всѣкомъ гра́дѣ и селѣ) про-
 изноше́ніа, ле́но мо́же да се оукло́ни ѡтъ
 прѣвнй и приискреннй Болга́рскій ѣзыкъ, ако
 не бысе держаах всегда крѣико за негокватъ
 исто́чникъ. И какѡто не мо́же нико́й да се
 ѡтрече защо Болга́рскій ѣзыкъ е проистѣкалъ

като отъ некой неоскъдний источникъ отъ Славенскіятъ, тако не може ни да противорѣчи, защо отъ него трѣбва да прійме и своѣто исправленіе, и да се допѣли во своите недостатки. Който прочее ииска да зацѣпѣва и да оукажава скѣнатъ помѣстний иъзыкъ, трѣбва да има всегда готовъхъ неѣженъхъ свидѣтель славенскіятъ, и твѣрдо да се держи за него, за да не засѣжъва порицаніе то на-дрѣгте:

Вѣтъ прочее любопытное совзысканіе и иъсаѣдованіе между некои любослѣбцы (фѣлологѣи), който начинатъ да собѣратъ и да слагатъ (да сочинѣватъ) такъва Грамматѣка, въ коали оубо страна въ Болгаріа та да се гѣбори и произноси най чѣсто и приискренно Болгарскій иъзыкъ, и секой ѣ свободенъ и безъзѣборенъ да даде перко своѣто мнѣніе за то-ва дѣло, а по томъ по многиъхъ и различниъхъ мнѣніахъ, да се оупотреви замѣшанное дѣло, и да се вовѣде дѣйствѣтелно во оупотребленіе въ наше то новоначало на-прѣсѣкцїеніе то ѣтчестко. „Опасеніе во гѣбори-се во свѣщенномъ писаніи, во мнозѣхъхъ со-кѣтѣхъ „и ѣто ѣзъ (като ѣпредѣленъ отъ ѣдно ѣбществко) иъзагаю ѣ томъ своѣто (кри-ко или прѣво) мнѣніе. ѣзъ мѣслиахъ, ако да не грѣшилъ, защо Болгарскій иъзыкъ ако въ

се обчисти́лаз отъ чуждеязычныте рѣчи (а реченно отъ Гречески те и Турски те) който са се вкрали въ него неощутително за ради сприваніе то и смѣшеніе то съ тѣа двѣ народи, и ако въ се согласи́лаз некогашъ въ много различни те членове, и въ глаголы те, да ѣ най кайженъ и приискренъ до славенскѣатъ отъ сички те дрѹги ѣзыци който са произишай отъ него. И защо може да се найде совершенъ безъ никаковъ недостатокъ по сичката Болгаріа распрѣснатъ. И никой да не може да се похваляи защо въ една илѣи въ дрѹга страна да се говори и произноси най чисто и приискренно Болгарскѣи ѣзыкъ, какѣото се види отъ сабѣдѹщи те изсабдованіа. И ако въ выладъ возможно да се говере ко едно сичкѣю, не въ имѣаъ тогѣава потреба кеке отъ никаква иноязычна рѣчь (оскѣнь мѣло нѣкои който са ги советѣмъ ѣзгѹвили Болгарете, илѣи и нѣматъ ги никаквы, и оупотребааватъ ги илѣи по Турски илѣи по Гречески, който и изложихъ на-крайатъ на-грамматѣката, да ги гѣада секой.) Защо ако една рѣчь се говори на едно мѣето по Турски, илѣи по Гречески (илѣи и по дрѹги некой ѣзыкъ, коѣто ѣ советѣмъ мѣло) на дрѹго мѣето нахѣждашъ тѣа иста та рѣчь да се говори чисто Болгарски. И на

тока њего то мѣсто паки гдѣто се говори ед-
на та рѣчь чѣсто по Бѣлгарски, тамо на мѣрѣ-
вашъ на дрѣга по Тѣрски или по Грѣчески,
(или по дрѣги нѣкой ѡзыкъ). Като на при-
мѣрх, дѣто говоратъ мѣрдикенъ лѣстница та
(стѣлава та) тамо говоратъ нѣжница каѣна та.
Ѥ дѣто говоратъ гѣздеи (то ѣсть гѣбѣдъ)
ѣксератъ, (или на мѣрхъ, или пирѣнъ, по дрѣ-
ги мѣста) тамо говоратъ юрдѣчка пѣтица-
та (кх коѣто рѣчь пѣтица, като ѡбѣдишъ
ѡтъ пѣркыатъ саѡгъ а, ѡстава чѣсто Глабѣнско
речѣнѣ пѣтица, ѡвцю то на-сѣчки те пѣтицы ѡ-
ме. Ѥ дрѣги говоратъ шѣтица, прилѣчнѣ па-
ки ѡтъ шѣтаѡся, или ѡтъ прѣсто то речѣнѣ
шѣтамсе, зашѣто ѡ шѣтица та така нѣкакко
шѣтаѣта кх хѡденѣ то си.) На дрѣго мѣсто
паки говоратъ зѣдъ (ѡтъ зѣждѣ слаб. при-
лѣчнѣ), на дрѣго стѣна, по Глабѣнски, а на
дрѣго дѣбарх. На дрѣго данѡ, а на дрѣго
ѣгѣ, а на дрѣго вѣлаки. Тако ѡ саѣдѣющѣ-
те, ѡрозѡрецъ ѡ пѣнджера, крѣтище ѡ чѣвѣлъ,
машѣ ѡ дѣлаѣвъ, сѣджакъ ѡ пѣрѣсѣгѣ, ѡджакъ
ѡ колѣнѣ, ѡуѣдѣ ѡ гѣмѣ, подрѣмиче ѡ лѣи
кѣчка, ѡглаѣкъ (или ѡглакнѣкъ) ѡ юлархъ, ка-
пѣнѣ ѡ терезѣи, мастѣло ѡ мѣрикѣнѣ, ка-
ламѣрх ѡ днѣитъ, кожѣхъ ѡ кѡрѣкъ, зѣрцѣла
(ѡтъ зерцѣло) ѡ ѡчѣла, наѡчила (ѡтъ ѡчи) ѡ